

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ім. адмірала Макарова
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОЛОГІЇ МОРЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА ЦИФРОВОГО БІЗНЕСУ

«Допустити до захисту»

в.о. зав. кафедри

к.е.н., доцент Корнієнко О.П.

(наукова ступінь, вчене звання, П.І.Б. зав. кафедрою)

« » 2026р.
(підпис зав. кафедрою)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеню вищої освіти **бакалавр**

на тему: **Експортний потенціал України на ринку металургійної продукції**

Виконала: студентка IV курсу, групи 4451з

Спеціальності 051 Економіка

ОП Міжнародна економіка

(шифр і назва спеціальності)

Іващенко О.В.

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

к.е.н. Вдовиченко Л.Ю.

(наукова ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА**

Факультет економіки та екології моря
Кафедра економіки та цифрового бізнесу
Освітній рівень – перший (бакалаврський)
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 051 Економіка
Освітня програма – Міжнародна економіка

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

 Л.Ю. Вдовиченко
«__» _____ 2026 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»**

Студентці Іващенко Олені Василівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Експортний потенціал України на ринку металургійної продукції.
Керівник роботи к.е.н., доцент кафедри економіки та цифрового бізнесу Вдовиченко
Лариса Юріївна.

Затверджено наказом ректора № 212-УЧ від «02» березня 2026 року.

2. Термін подання роботи: 10 червня 2026 року.

3. Вихідні дані по роботі: наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, аналітичні матеріали міжнародних організацій, дані Державної служби статистики України, а також галузеві звіти та публікації щодо розвитку металургійного комплексу.

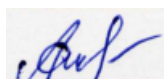
4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів) Теоретичні основи економічної безпеки держави; Оцінка стану та проблем економічної безпеки України; Шляхи та механізми забезпечення економічної безпеки України в умовах сучасних глобальних викликів.

5. Перелік презентаційних матеріалів Мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження; Структурно-логічна схема дослідження; Зв'язок теми роботи з об'єктом, методологія та методи дослідження; Принципи формування експортного потенціалу; Основні етапи розвитку металургійної промисловості України; PESTLE-аналіз факторів формування та розвитку експортного потенціалу металургійної продукції України (2020–2026 рр.); Металургія в економіці України; Сучасні виклики металургійної галузі України; Порівняльний аналіз собівартості сталі у 2025 р. за країнами; Стратегічні напрями розвитку металургійної галузі України; Удосконалення державної політики підтримки експорту металургії України; Перспективні напрями підвищення ефективності експорту української металургійної продукції.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення наукового керівника роботи	01.09.2025р.- 15.09.2025р.	
2.	Вибір теми роботи та її узгодження з науковим керівником	15.09.2025р.- 30.09.2025р.	
3.	Вивчення друкованих та електронних джерел, економічних реалій, методичних та наукових видань з теми роботи	01.10.2025р.- 31.10.2025р.	
4.	Складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником	01.11.2025р.- 15.11.2025р.	
5.	Збір статистичної інформації на базовому підприємстві (установі, організації)	15.11.2025р.- 31.01.2026р.	
6.	Розробка теоретичного розділу	01.02.2026р.- 29.02.2026р.	
7.	Розробка аналітичного розділу	01.03.2026р.- 31.03.2026р.	
8.	Розробка проєктного розділу	01.04.2026р.- 30.04.2026р.	
9.	Розробка вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків	01.05.2026р.- 15.05.2026р.	
10.	Редагування рукопису роботи та ознайомлення з ним наукового керівника	15.05.2026р.- 30.05.2026р.	
11.	Усунення зауважень наукового керівника та завершення роботи	01.06.2026р.- 08.06.2026р.	
12.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи в бібліотеку НУК для перевірки на унікальність	08.06.2026р.	
13.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи на попередній захист	10.06.2026р.	
14.	Усунення зауважень кафедрального захисту та результатів перевірки на виявлення збігів/ідентичності/схожості роботи	10.06.2026р.- 15.06.2026р.	
15.	Розробка проєкту демонстраційного матеріалу та доповіді	15.06.2026р.- 20.06.2026р.	
16.	Подання роботи рецензенту та отримання рецензії	15.06.2026р.- 18.06.2026р.	
17.	Захист роботи перед АК	20.06.2026р.	

Студентка

(підпис)

Іващенко О.В.

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

Вдовиченко Л.Ю.

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	5
THE SUMMARY	6
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ	10
1.1. Сутність та економічний зміст експортного потенціалу країни	10
1.3. Фактори формування та розвитку експортного потенціалу металургійної продукції.....	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ НА РИНКУ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	277
2.1. Загальна характеристика металургійної галузі України	277
2.2. Сучасні виклики металургійної галузі України.....	34
2.3. Оцінка конкурентоспроможності української металургійної продукції на світовому ринку.....	399
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В МЕТАЛУРГІЙНІЙ ГАЛУЗІ.....	433
3.1. Стратегічні напрями розвитку металургійної галузі України	433
3.2. Удосконалення державної політики підтримки експорту металургії України	466
3.3. Розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності експорту української металургійної продукції	488
ВИСНОВКИ.....	5252
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	566

АНОТАЦІЯ

Іващенко О.В. Експортний потенціал України на ринку металургійної продукції – кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр». – Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, 2026.

У кваліфікаційній бакалаврській роботі досліджено сучасний стан, особливості функціонування та перспективи розвитку металургійної галузі України в умовах трансформації світового ринку та повномасштабної військової агресії. Розкрито теоретичні засади розвитку металургійної промисловості, визначено її роль у національній економіці та системі зовнішньої торгівлі. Проаналізовано основні етапи становлення і розвитку металургійної галузі України, досліджено її місце у структурі зовнішньоекономічної діяльності.

У роботі здійснено оцінку сучасного стану металургійної галузі, визначено основні тенденції розвитку виробництва, експорту та імпорту металопродукції, а також проаналізовано вплив воєнних дій на виробничий потенціал підприємств галузі. Особливу увагу приділено дослідженню сучасних викликів функціонування металургії, серед яких втрата виробничих потужностей, порушення логістичних ланцюгів, сировинна залежність, зростання енергетичних витрат.

На основі проведеного аналізу обґрунтовано напрями підвищення конкурентоспроможності металургійної галузі України, що передбачають модернізацію виробничих потужностей, розвиток продукції з високою доданою вартістю, диверсифікацію зовнішніх ринків збуту, впровадження інноваційних та енергоефективних технологій, а також удосконалення механізмів державної підтримки галузі.

Ключові слова: металургійна галузь, металургійна промисловість, зовнішня торгівля, експорт металопродукції, конкурентоспроможність, гірничо-металургійний комплекс, сталева продукція, міжнародна торгівля, виробничий потенціал, логістика.

THE SUMMARY

Ivashchenko O.V. Export potential of Ukraine in the metallurgical products market – qualifying work for obtaining the degree of higher education «bachelor». – Admiral Makarov National Shipbuilding University, Mykolaiv, 2026.

This bachelor's qualification thesis examines the current state, operational features, and development prospects of Ukraine's metallurgical industry under the conditions of global market transformation and full-scale military aggression. The theoretical foundations of the development of the metallurgical industry are explored, and its role in the national economy and the foreign trade system is determined. The main stages of the formation and development of Ukraine's metallurgical industry are analyzed, and its place in the structure of foreign economic activity is investigated.

The thesis assesses the current state of the metallurgical industry, identifies the main trends in the development of production, exports, and imports of metal products, and analyzes the impact of military actions on the production potential of industry enterprises. Particular attention is paid to the study of contemporary challenges facing the metallurgical sector, including the loss of production capacities, disruption of logistics chains, dependence on raw materials, and rising energy costs.

Based on the conducted analysis, the study substantiates directions for enhancing the competitiveness of Ukraine's metallurgical industry, including the modernization of production facilities, the development of high value-added products, diversification of foreign markets, implementation of innovative and energy-efficient technologies, and improvement of state support mechanisms for the industry.

Keywords: metallurgical industry, metallurgical manufacturing, foreign trade, metal product exports, competitiveness, mining and metallurgical complex, steel products, international trade, production capacity, logistics.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку світової економіки питання формування та ефективного використання експортного потенціалу національних галузей набуває особливої актуальності, оскільки саме зовнішня торгівля виступає одним із ключових джерел валютних надходжень, економічної стабільності та інтеграції країни у глобальні виробничі ланцюги. Для України ця проблематика є особливо значущою у зв'язку з трансформаційними процесами в економіці, наслідками воєнних дій, порушенням логістичних зв'язків та необхідністю переорієнтації зовнішньоекономічної діяльності.

Металургійна галузь традиційно займає стратегічне місце в структурі національної економіки України, формуючи значну частку промислового виробництва та валютних надходжень від експорту. До початку повномасштабного вторгнення вона забезпечувала суттєву частку ВВП, а також виступала одним із головних драйверів експортної діяльності держави. Водночас сучасний стан галузі характеризується значними втратами виробничих потужностей, порушенням логістичних маршрутів, скороченням експортних обсягів та підвищенням залежності від зовнішніх ринків, що актуалізує необхідність комплексного дослідження її експортного потенціалу.

Особливої уваги потребує аналіз трансформаційних процесів у металургійній галузі, які зумовлені впливом низки факторів: воєнно-політичної нестабільності, енергетичних обмежень, кадрового дефіциту, високих логістичних витрат, а також посиленням екологічних вимог на міжнародних ринках, зокрема впровадженням механізму транскордонного вуглецевого коригування (СВАМ) у Європейському Союзі. Ці чинники формують нові виклики для українських виробників і одночасно створюють необхідність пошуку стратегічних напрямів адаптації та розвитку.

Важливим аспектом дослідження є також зміна географічної структури експорту металургійної продукції України, де ключову роль продовжує

відігравати ринок ЄС. Водночас зростає потреба у диверсифікації зовнішніх ринків збуту з метою зниження залежності від окремих регіонів та підвищення стійкості експортної діяльності в умовах глобальної конкуренції.

Актуальність теми роботи зумовлена необхідністю комплексного аналізу експортного потенціалу металургійної галузі України, визначення сучасних проблем її функціонування та обґрунтування напрямів підвищення ефективності експорту в умовах структурних змін світового ринку сталі.

Означене зумовило вибір теми, формулювання мети, постановку й вирішення основних завдань роботи.

Мета і завдання дослідження. *Метою роботи є дослідження теоретичних засад та практичних аспектів формування експортного потенціалу металургійної галузі України, аналіз її сучасного стану та розробка напрямів підвищення ефективності експорту металургійної продукції.*

Відповідно до поставленої мети визначено такі *завдання*:

- розкрити сутність та економічний зміст експортного потенціалу країни;
- дослідити особливості функціонування металургійної галузі у системі міжнародної торгівлі;
- визначити фактори формування та розвитку експортного потенціалу металургійної продукції;
- проаналізувати сучасний стан металургійної галузі України;
- виявити ключові проблеми та виклики її розвитку;
- оцінити конкурентоспроможність української металургійної продукції на світовому ринку;
- обґрунтувати стратегічні напрями розвитку галузі;
- розглянути напрями удосконалення державної політики підтримки експорту;
- розробити практичні рекомендації щодо підвищення ефективності експорту металургійної продукції.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації експортного потенціалу металургійної галузі України.

Предметом дослідження виступають теоретичні, методичні та практичні аспекти розвитку експортного потенціалу та підвищення ефективності експорту металургійної продукції України.

Методи дослідження. У процесі написання роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: системний і порівняльний аналіз, методи узагальнення та синтезу, статистичний аналіз, а також структурно-логічний підхід до дослідження економічних процесів.

Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, аналітичні матеріали міжнародних організацій, дані Державної служби статистики України, а також галузеві звіти та публікації щодо розвитку металургійного комплексу.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій для підвищення ефективності експортної діяльності підприємств металургійної галузі та формування більш стійкої моделі її розвитку в умовах глобальних викликів.

Таким чином, комплексне дослідження експортного потенціалу металургійної галузі України є важливим як з теоретичної, так і з практичної точки зору, оскільки дозволяє визначити напрями її подальшої трансформації та інтеграції у світову економічну систему.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Повний обсяг – 59 сторінок, з них основний текст – 42 сторінки. Робота містить 11 таблиць і 3 рисунки. Список використаних джерел налічує 37 найменувань на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ

1.1. Сутність та економічний зміст експортного потенціалу країни

Сучасний розвиток національної економіки в умовах глобалізації, посилення міжнародної конкуренції та швидких змін світового господарства неможливий без активної та ефективної участі країни у світовій торгівлі. Зовнішньоекономічна діяльність, і зокрема експорт, стає одним із головних джерел економічного зростання, технологічного оновлення та підвищення добробуту населення. У цьому контексті особливого значення набуває ефективне використання та нарощування експортного потенціалу країни.

Експортний потенціал країни є однією з ключових економічних категорій, яка комплексно відображає можливості національної економіки щодо виробництва та реалізації конкурентоспроможних товарів і послуг на світових ринках. Він виступає важливим чинником забезпечення стабільних валютних надходжень, позитивного сальдо торговельного балансу, зміцнення платіжної позиції держави та формування стійкості національної економіки до внутрішніх і зовнішніх шоків.

Разом з тим, експортний потенціал не лише забезпечує поточні економічні результати, але й визначає довгострокові перспективи конкурентоспроможності країни у глобальному економічному просторі. Його розвиток сприяє диверсифікації економіки, стимулює інноваційну активність, підвищує продуктивність праці та інтегрує національну економіку в міжнародний поділ праці, що в підсумку впливає на загальний рівень економічного розвитку держави.

Експортний потенціал країни – це складна, багатоаспектна економічна категорія, яка не має єдиного універсального визначення в науковій літературі. Це відображає її динамічний характер, залежність від внутрішніх і зовнішніх

факторів, а також взаємозв'язок з конкурентоспроможністю національної економіки у світовій торгівлі.

В економічній теорії експортний потенціал розглядають як інтегральну здатність національної економічної системи (або її суб'єктів – підприємств, галузей, регіонів) виробляти конкурентоспроможні товари та послуги і реалізовувати їх на зовнішніх ринках з максимальною економічною вигодою. Він включає не лише поточні обсяги експорту, але й невикористані резерви ресурсів, які можна залучити для подальшого зростання експорту за умови ефективного управління.

Н.Г. Калюжна акцентує порівняльні переваги та конкурентну позицію на світовому ринку. За її визначенням, експортний потенціал країни – це «можливості країни створювати та реалізовувати за своїми межами обсяг економічних благ належної якості, що базуються на наявності системи порівняльних переваг країни у міжнародному поділі праці, та спрямовані на формування та підтримку її стійкої конкурентної позиції на світовому ринку». Цей підхід підкреслює якісний аспект: не просто обсяг, а конкурентоспроможність продукції, яка спирається на природні, технологічні, географічні чи людські переваги країни [21].

Е.Є. Радченко робить наголос на максимізації вигоди та ефективному використанні ресурсів. Вона визначає експортний потенціал як наявну та потенційну «здатність національної економіки виробляти максимально можливий обсяг конкурентоспроможної продукції з метою її подальшої реалізації з максимальною вигодою на зовнішніх ринках, за умови ефективного використання як власних, так і запозичених ресурсів». Тут акцент на результативності (максимальний обсяг + максимальна вигода) і можливості залучення зовнішніх ресурсів (кредити, інвестиції, технології) [13].

Н.М. Чухрасва пропонує системний підхід, розглядаючи експортний потенціал як складну організовану систему. За її трактуванням, це система, що складається з трьох основних елементів:

1) внутрішнього потенціалу національної економіки (пропозиція – ресурси, виробничі потужності, технології);

2) потенціалу зарубіжних ринків (попит);

3) системи бар'єрів і стимулів для експортної продукції (тарифні/нетарифні обмеження, державна підтримка, логістика тощо). Взаємодія цих елементів відбувається через стимули та обмеження, що робить потенціал динамічним і чутливим до змін зовнішнього середовища [13].

Т.М. Мельник розглядає експортний потенціал як підсистему зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) країни. Його місія – забезпечення конкурентних переваг національної продукції та збільшення її присутності на зовнішніх ринках. Цей підхід підкреслює інституційний і стратегічний вимір: потенціал не існує сам по собі, а є частиною державної політики у сфері ЗЕД [6].

С.В. Бестужева звертає увагу на рівні формування потенціалу та стале відтворення факторів конкурентоспроможності. На рівні держави експортний потенціал – це здатність економічної системи до сталого відтворення факторів конкурентоспроможності на глобальних ринках. Проявом цього потенціалу є галузева конфігурація потоків експорту та імпорту, що формується під впливом залучення країни до міжнародного економічного простору [16].

Синтезуючи наведені підходи, можна дати таке розширене визначення:

Експортний потенціал країни – це динамічна, багатоелементна система можливостей національної економіки, яка охоплює сукупність наявних і потенційних ресурсів (природних, виробничих, трудових, фінансових, інноваційних, науково-технічних), здатність виробляти конкурентоспроможні товари та послуги на основі порівняльних переваг у міжнародному поділі праці, а також механізми їх ефективної реалізації на зовнішніх ринках з максимальною економічною вигодою [18].

Ось якісно сформований і готовий до використання матеріал:

Внутрішні чинники формування та розвитку експортного потенціалу регіону є ендегенними щодо регіональної економічної системи. Вони визначаються ресурсними можливостями регіону, рівнем його соціально-

економічного розвитку, місткістю внутрішнього ринку, станом ринкової інфраструктури, ефективністю використання інвестиційного та інноваційного потенціалу, конкурентоспроможністю експортоорієнтованої продукції, а також ступенем підтримки експортно орієнтованих підприємств з боку органів місцевого самоврядування.

Для систематизації процесів формування та розвитку експортного потенціалу регіону важливе значення мають відповідні принципи. Їх дотримання дозволяє оптимізувати зовнішньоекономічну діяльність регіону, удосконалити структуру експорту та підвищити його адаптивність до змін кон'юнктури національного та світового ринків.

Нижче наведено ключові принципи формування експортного потенціалу регіону в сучасних умовах (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Принципи формування експортного потенціалу

№	Назва принципу	Зміст принципу
1	Принцип самоорганізації	Передбачає домінування процесів самоорганізації експортоорієнтованих видів діяльності над жорстким адміністративним управлінням у межах соціально орієнтованої ринкової економіки.
2	Принцип керованості та регулювання	Реалізується через механізми державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності із застосуванням протекціоністських, податкових, фінансових та валютних інструментів.
3	Принцип інформаційної відкритості та прозорості	Полягає у створенні та підтримці інформаційного середовища, яке забезпечує суб'єктам господарювання доступ до достовірної інформації про кон'юнктуру світових ринків та перспективні експортні можливості.
4	Принцип адаптивності та оптимізації	Передбачає здатність експортного потенціалу гнучко змінювати кількісні та якісні параметри відповідно до потреб регіональної та національної економіки, а також змін кон'юнктури світових ринків.
5	Принцип узгодженості та уніфікації	Вимагає формування експортного потенціалу регіону в єдиному правовому та економічному просторі держави з обов'язковим урахуванням цілей економічної безпеки, сталого розвитку та національних стратегічних пріоритетів.

Джерело: [26].

Формування експортного потенціалу регіону є визначальними, оскільки вони формуються в межах самої регіональної економічної системи і безпосередньо залежать від наявності та ефективності використання ресурсного, виробничого, інноваційного, інфраструктурного та кадрового потенціалу території. Саме якість цих ендегенних чинників зумовлює реальні можливості регіону щодо створення конкурентоспроможної експортної продукції та його спроможність інтегруватися у глобальні ланцюги створення вартості.

Систематизація принципів формування експортного потенціалу регіону дозволяє не лише упорядкувати теоретичні підходи, але й визначити ключові орієнтири практичної діяльності. Запропоновані принципи – самоорганізації, керованості та регулювання, інформаційної відкритості та прозорості, адаптивності та оптимізації, узгодженості та уніфікації – утворюють цілісну методологічну основу для ефективного розвитку експортного потенціалу регіону [21].

Дотримання принципу самоорганізації сприяє природному розвитку конкурентоспроможних експортоорієнтованих видів діяльності, а принцип керованості забезпечує необхідний державний і регіональний вплив для корекції ринкових недоліків. Принцип інформаційної відкритості дозволяє суб'єктам господарювання оперативно реагувати на зміни кон'юнктури світових ринків, тоді як принцип адаптивності та оптимізації дає змогу гнучко коригувати параметри експортного потенціалу відповідно до зовнішніх викликів і внутрішніх потреб. Натомість принцип узгодженості та уніфікації гарантує, що розвиток експортного потенціалу регіону відбуватиметься в єдиному економічному та правовому полі держави з обов'язковим врахуванням пріоритетів національної економічної безпеки та цілей сталого розвитку.

Таким чином, комплексне застосування зазначених принципів у поєднанні з ефективним використанням внутрішніх чинників дозволяє досягти оптимального співвідношення між самоорганізацією ринкових процесів і цілеспрямованим регулюючим впливом. Це, у свою чергу, створює умови для структурної модернізації регіональної економіки, підвищення її

конкурентоспроможності на зовнішніх ринках, збільшення обсягів та якості експорту, а також забезпечення довгострокової стійкості та інноваційного розвитку регіону в умовах глобальної економічної невизначеності [21].

Експортний потенціал формується взаємодією трьох ключових складових:

- внутрішньої пропозиції (внутрішній економічний потенціал);
- зовнішнього попиту (потенціал зарубіжних ринків);
- інституційного середовища (система бар'єрів, стимулів і державної політики).

Експортний потенціал є складовою частиною загального економічного потенціалу країни і виступає важливим фактором забезпечення валютних надходжень, економічного зростання, стійкості до внутрішніх шоків та підвищення конкурентоспроможності національної економіки в глобальному середовищі.

Економічний зміст експортного потенціалу країни розкривається через його роль і місце в системі економічних відносин як важливого фактора забезпечення ефективної участі національної економіки у міжнародному поділі праці та світовій торгівлі.

По суті, експортний потенціал відображає здатність національної економіки генерувати додаткову вартість за межами внутрішнього ринку шляхом виробництва та реалізації конкурентоспроможних товарів і послуг. Він виступає джерелом валютних надходжень, які дозволяють державі фінансувати імпорту критично важливих товарів і технологій, обслуговувати зовнішній борг, поповнювати золотовалютні резерви та стабілізувати платіжний баланс. Таким чином, експортний потенціал безпосередньо впливає на макроекономічну стабільність країни [21].

З економічної точки зору експортний потенціал виконує низку важливих функцій:

- 1) стимулюючу – сприяє розширенню виробництва, зростанню зайнятості, підвищенню продуктивності праці та інтенсифікації інвестиційної діяльності;

- 2) структурну – впливає на галузеву структуру економіки, стимулюючи розвиток експортоорієнтованих галузей з високою доданою вартістю;
- 3) інноваційну – спонукає підприємства до впровадження нових технологій, підвищення якості продукції та пошуку нових конкурентних переваг;
- 4) стабілізуючу – підвищує стійкість національної економіки до внутрішніх економічних криз завдяки диверсифікації ринків збуту;
- 5) інтеграційну – забезпечує глибшу інтеграцію країни у світове господарство та міжнародні ланцюги створення вартості.

Економічний зміст експортного потенціалу також полягає в тому, що він є не просто сумою наявних ресурсів, а динамічною системою, яка поєднує внутрішній потенціал економіки (виробничі потужності, природні ресурси, трудовий і науково-технічний потенціал) із зовнішніми можливостями (кон'юнктурою світових ринків, рівнем попиту, торговельними режимами). Максимальна реалізація експортного потенціалу дозволяє країні отримувати максимальну економічну вигоду від участі в міжнародній торгівлі, підвищувати національне багатство та забезпечувати стає економічне зростання [21].

Таким чином, експортний потенціал слід розглядати не лише як технічну можливість експортувати певний обсяг продукції, а як стратегічний ресурс розвитку національної економіки, від ефективного використання якого залежить її конкурентоспроможність і місце у світовій економічній системі в довгостроковій перспективі.

1.2. Особливості функціонування металургійної галузі в системі зовнішньої торгівлі

Металургійна галузь України займає ключове місце у системі зовнішньоекономічних зв'язків, оскільки виступає одним із головних експортоорієнтованих секторів національної економіки. Її функціонування в міжнародній торгівлі визначається високою часткою продукції металургії в

структурі експорту, значною інтеграцією у світові виробничо-збутові ланцюги та залежністю від кон'юнктури глобального ринку металів.

Однією з основних особливостей є висока експортна спрямованість галузі. Значна частина виробленої металопродукції – чавун, сталь, прокат, труби – реалізується на зовнішніх ринках. Це пояснюється як значними виробничими потужностями, так і відносно обмеженим внутрішнім попитом. У результаті металургія формує близько третини валютних надходжень країни, що підкреслює її роль у забезпеченні платіжного балансу та стабільності національної валюти [18].

Другою важливою особливістю є сировинна та технологічна інтегрованість у глобальні ланцюги доданої вартості. Металургійний комплекс України включає повний виробничий цикл – від видобутку залізної руди та коксівного вугілля до випуску готової металопродукції. Це дозволяє підприємствам бути конкурентоспроможними на світовому ринку за рахунок наявності власної сировинної бази та відносно нижчих виробничих витрат [21].

Третьою особливістю є висока залежність від зовнішньої кон'юнктури. Світові ціни на сталь, залізну руду та іншу продукцію металургії суттєво впливають на обсяги експорту та фінансові результати підприємств. Коливання попиту на міжнародних ринках, особливо в країнах ЄС та Азії, безпосередньо визначають динаміку виробництва та експортної виручки.

Четвертою характерною рисою є значна роль галузі у формуванні міжнародної конкурентоспроможності України. Як одна з країн, що входить до переліку провідних світових виробників сталі та чавуну, Україна активно конкурує на глобальному ринку металопродукції. Це зумовлює необхідність постійної модернізації виробництва, підвищення енергоефективності та впровадження екологічних стандартів, що відповідають вимогам міжнародної торгівлі [3].

П'ятою особливістю є значний вплив логістичних та інфраструктурних факторів на експортні операції. Металургійна продукція є масовою та важкою, тому ефективність транспортування, наявність портової інфраструктури та

залізничних маршрутів відіграють критичну роль у забезпеченні конкурентоспроможності на зовнішніх ринках.

Проведений аналіз етапів розвитку металургійної промисловості України (табл. 1.2) свідчить про її складний і нерівномірний історичний шлях, який характеризується чергуванням періодів активного зростання, стагнації та кризових явищ. Формування галузі розпочалося ще наприкінці XIX століття, коли було закладено її виробничі основи, що згодом стали базою для розвитку потужного промислового комплексу.

Таблиця 1.2

Основні етапи розвитку металургійної промисловості України

Етап	Період	Характеристика
I	1870–1913 рр.	Початковий етап становлення чорної металургії на території сучасної України. Саме в цей період, у 1872 р., було запущено перший металургійний завод, що стало основою подальшого розвитку галузі.
II	1914–1918 рр.	Період суттєвого уповільнення розвитку галузі, зумовлений впливом Першої світової війни, що призвела до скорочення виробництва та руйнування виробничих зв'язків.
III	1918–1940 рр.	Етап відновлення та активного розширення металургійного виробництва. Характеризується будівництвом нових великих підприємств, зокрема «Азовсталь», «Криворіжсталь», «Запоріжсталь», «Дніпрспецсталь», які згодом стали провідними у галузі.
IV	1940–1945 рр.	Різде зниження виробничої активності через події Другої світової війни, що супроводжувалося руйнуванням промислової інфраструктури.
V	1945–1990 рр.	Період стабільного та поступового нарощування обсягів металургійного виробництва, орієнтованого переважно на потреби планової економіки Радянського Союзу.
VI	1990–1999 рр.	Перехідний етап, що характеризувався нестабільністю у функціонуванні галузі в умовах трансформації економічної системи та розриву виробничо-господарських зв'язків.
VII	2000–2013 рр.	Період відносної стабілізації та зростання. Спостерігалось суттєве збільшення виробництва сталі, що дозволило Україні займати провідні позиції (7–8 місце у світі) за обсягами випуску сталі за даними World Steel Association.
VIII	2014 р. – дотепер	Етап спаду та структурних втрат у галузі, спричинених воєнними діями на сході України. Частина великих підприємств опинилася на непідконтрольних територіях або припинила діяльність, зокрема «Стаханівський завод феросплавів», ТОВ «Сталь», ПАТ «Алчевський металургійний комбінат», «Єнакіївський металургійний комбінат».

Джерело: [21].

Подальші етапи розвитку демонструють істотний вплив зовнішніх чинників – світових воєн, економічних трансформацій та політичних змін – на функціонування металургії. Особливої уваги заслуговує період індустріального зростання у радянську добу та етап активного розвитку у 2000–2013 рр, коли галузь досягла високих виробничих показників і зміцнила свої позиції на світовому ринку сталі [21].

Водночас сучасний етап розвитку, що розпочався у 2014 р., характеризується значними втратами виробничого потенціалу, порушенням логістичних та технологічних зв'язків, а також скороченням виробничих потужностей унаслідок воєнних дій. Це суттєво вплинуло на конкурентоспроможність галузі та її роль у національній економіці.

Отже, розвиток металургійної промисловості України має циклічний характер і значною мірою залежить від зовнішніх політико-економічних умов. Подальше відновлення та модернізація галузі є важливою передумовою зміцнення промислового потенціалу держави та її позицій на світовому ринку [21].

Металургійна галузь України в умовах повномасштабної військової агресії зазнала критичних втрат, що суттєво підірвали її виробничий та експортний потенціал. Руйнування та втрата контролю над ключовими підприємствами, зокрема великими металургійними комбінатами та коксохімічними виробництвами, призвели до значного скорочення промислових потужностей і порушення цілісності виробничо-логістичних ланцюгів галузі.

Особливо негативний вплив мав той факт, що значна частка виробництва сталі та металопродукції припадала на підприємства, які опинилися на тимчасово окупованих територіях або були зруйновані. Це спричинило різке зниження обсягів випуску продукції у гірничо-металургійному комплексі, що в окремих сегментах досягало понад 70–85%. Додатковим фактором поглиблення кризи стали енергетичні обмеження та перебої з електропостачанням, які призводили до вимушених зупинок виробництва або суттєвого скорочення завантаженості підприємств [1].

Унаслідок зазначених процесів суттєво зменшилися виробництво сталі, чавуну та видобуток руди, а також зросла собівартість продукції через ускладнення логістики та порушення постачальних ланцюгів. Це безпосередньо вплинуло на фінансові результати підприємств галузі, більшість з яких почали працювати зі збитками або на мінімальному рівні завантаження виробничих потужностей.

Слід зазначити, що її функціонування в системі зовнішньої торгівлі має низку специфічних рис, які визначаються як структурними особливостями галузі, так і впливом зовнішніх шоків факторів [1].

Передусім, металургійна галузь традиційно виступає одним із ключових експортоорієнтованих секторів економіки України. Значна частка продукції – чорні метали, напівфабрикати та прокат – спрямовується на зовнішні ринки, що зумовлює високу залежність національного експорту від стану металургійного виробництва. У довоєнний період саме металургія формувала суттєву частину валютних надходжень, відіграючи важливу роль у забезпеченні стабільності платіжного балансу країни.

Важливою особливістю є інтегрованість галузі у глобальні виробничо-торговельні ланцюги. Українська металургія тривалий час була пов'язана з міжнародними ринками сировини та збуту, постачаючи продукцію переважно до країн ЄС, Близького Сходу та Азії. Це обумовлювало високу чутливість галузі до змін світової кон'юнктури, коливань цін на сталь та залізну руду, а також до змін попиту з боку основних торговельних партнерів [1].

Окремою рисою є значна сировинна орієнтація експорту. Україна традиційно постачає на зовнішні ринки продукцію з низьким і середнім рівнем доданої вартості, що знижує загальну ефективність експортної моделі та робить галузь залежною від цінової конкуренції. Це посилює вразливість металургійних підприємств у періоди глобальних економічних коливань [1].

Суттєвим чинником функціонування металургії у зовнішній торгівлі є логістична залежність. Експорт продукції потребує розвиненої транспортної інфраструктури, зокрема залізничних перевезень та портових потужностей. У

сучасних умовах воєнних дій порушення логістичних маршрутів стало одним із ключових обмежень для експортної діяльності

Характерною особливістю є різке зниження експортного потенціалу внаслідок втрати виробничих потужностей та скорочення обсягів виробництва. Це призвело до зменшення частки чорних металів у структурі зовнішньої торгівлі України та відповідного скорочення валютних надходжень, що негативно вплинуло на макроекономічну стабільність держави [1].

Отже, функціонування металургійної галузі у системі зовнішньої торгівлі України характеризується високою експортною залежністю, інтеграцією у світові ринки, чутливістю до глобальної кон'юнктури, значною сировинною спрямованістю та критичною залежністю від логістичних умов. В умовах сучасних викликів ці особливості набули ще більшої гостроти, що визначає необхідність структурної трансформації та підвищення доданої вартості експортної продукції.

1.3. Фактори формування та розвитку експортного потенціалу металургійної продукції

Формування та розвиток експортного потенціалу металургійної продукції України являє собою складний динамічний процес, що визначається взаємодією природних, виробничих, економічних, технологічних та зовнішньополітичних факторів. До 2022 р. металургійна галузь традиційно була одним із ключових драйверів українського експорту: частка металопродукції в товарному експорті сягала 20–35%, а виробництво сталі у 2021 р. становило близько 21,4 млн т. Це забезпечувало значні валютні надходження та вагому частку у ВВП (близько 5–7% безпосередньо від металургії, з урахуванням суміжних галузей – до 10%).

Однак структурні проблеми, що накопичувалися десятиліттями, значно обмежували якісний розвиток експортного потенціалу. Серед них – висока енерго- та матеріаломісткість виробництва, значна зношеність основного обладнання (часто понад 60–70%), переважання у структурі експорту

низькододаткової продукції (чавун, сляби, напівфабрикати), обмежена глибина переробки та залежність від глобальної кон'юнктури цін на сировину та сталь. Попри наявність потужної сировинної бази (залізна руда високої якості), галузь залишалася вразливою до коливань світового ринку [16].

Пандемія COVID-19 у 2020 р. спричинила тимчасове зниження попиту та виробництва (до 20,6 млн т сталі, –4% до 2019 р.), але вже у 2021 р. відбулося відновлення. Справжній катастрофічний удар галузь отримала у 2022 р. через повномасштабне російське вторгнення. Виробництво сталі обвалилося до 6,3 млн т (–70,6%), а експорт металопродукції скоротився в рази. Україна втратила контроль над маріупольськими гігантами («Азовсталь» та ММК ім. Ілліча), що становили значну частку потужностей. Загальні сталеливарні потужності країни зменшилися приблизно на дві третини. Додатковими факторами стали руйнування енергетичної інфраструктури, дефіцит коксівного вугілля, блокада чорноморських портів та різке зростання логістичних витрат [16].

У 2023–2024 рр. металургійна галузь почала поступово адаптуватися: у 2024 р. виплавка сталі зросла до 7,6 млн т (+26,3% до 2023 р.). У 2025 р. виробництво сталі дещо скоротилося до близько 7,4 млн т, проте експорт окремих видів продукції (чавун, деякі види металопродукату) демонстрував стійкість або навіть зростання завдяки переорієнтації логістики на дунайські порти, західні кордони та альтернативні маршрути. Частка металургії в загальному експорті України знизилася до 14–15% (з 35% у довоєнний період), а внутрішнє споживання металу залишалося обмеженим через руйнування економіки [16].

Експортний потенціал української металургії сьогодні формується під впливом комплексу внутрішніх (ендогенних) і зовнішніх (екзогенних) факторів. Внутрішні включають сировинні переваги (великі запаси залізної руди), наявність уцілілих виробничих потужностей у відносно безпечних регіонах (Кривий Ріг, Запоріжжя, Дніпро, Кам'янське), кваліфіковані кадри (хоча їх дефіцит через мобілізацію та міграцію становить серйозну проблему) та адаптивність бізнесу. Водночас обмежують потенціал технологічна відсталість

(переважання доменної металургії), висока вуглецева інтенсивність виробництва та брак інвестицій у модернізацію [16].

Зовнішні фактори відіграють визначальну роль. Це кон'юнктура світового ринку сталі (надлишок китайської продукції, коливання цін), геополітична ситуація, логістичні обмеження та, особливо, європейська кліматична політика. Запровадження CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism) з 2026 р. стає одним із найсерйозніших викликів: висока вуглеємність української сталі (88% – доменний маршрут) призводить до додаткових витрат, скасування замовлень з ЄС (який поглинає близько 50% українського металургійного експорту) та загрожує втратами до 1,4–1,75 млрд дол. США експортної виручки у найближчі роки. Без прискореної декарбонізації (перехід на електродугові печі, DRI/HBI, водневі технології) експортний потенціал у Європі ризикує суттєво скоротитися. [16].

Для системного розуміння впливу середовища на розвиток експортного потенціалу металургійної продукції доцільно застосувати PESTLE-аналіз (політичні, економічні, соціальні, технологічні, правові та екологічні фактори), який вказано у табл. 1.3.

Таблиця. 1.3

PESTLE-аналіз факторів формування та розвитку експортного потенціалу металургійної продукції України (2020–2026 рр.)

Група факторів	Характеристика впливу
Political (Політичні)	Повномасштабна війна зумовила втрату частини виробничих потужностей, підвищені безпекові ризики та порушення експортної логістики. Державна політика орієнтована на післявоєнне відновлення та «зелену» трансформацію металургії, однак її реалізація обмежена фінансовими ресурсами. Процеси євроінтеграції відкривають доступ до міжнародної допомоги, але вимагають адаптації до стандартів ЄС. Геополітична напруженість та торговельні обмеження (антидемпінгові заходи) впливають на доступ до зовнішніх ринків.
Conomic (Економічні)	Спостерігається суттєве скорочення обсягів виробництва та експорту, що призвело до втрати валютних надходжень. Зросли витрати на логістику та енергоносії, особливо через перебої в енергопостачанні та необхідність імпорту сировини. Порушення ефекту масштабу зменшило конкурентоспроможність продукції, а воєнні ризики стримують інвестиційну активність.

Продовження табл. 1.3

Social (Соціальні)	Галузь стикається з дефіцитом трудових ресурсів через мобілізацію та міграцію населення. Руйнування промислових міст і соціальної інфраструктури погіршує умови праці та життя працівників. Зростає суспільний запит на екологічну відповідальність підприємств та безпечні умови виробництва.
Technological (Технологічні)	Характерним є технологічне відставання та значний знос основних фондів, що обмежує ефективність виробництва. Водночас актуалізується перехід до сучасних низьковуглецевих технологій (електрометалургія, DRI/HBI), цифровізація виробничих процесів та впровадження концепції Industry 4.0.
Legal (Правові)	Діяльність галузі регулюється міжнародними вимогами, зокрема механізмом СВМ та політикою Green Deal ЄС. Застосовуються антидемпінгові процедури та експортні обмеження. В умовах воєнного стану змінюється державне регулювання зовнішньої торгівлі та інвестиційних процесів.
Environmental (Екологічні)	Високий рівень вуглецевих викидів створює бар'єри для експорту на європейські ринки. Посилюється необхідність екологічної модернізації виробництва для відповідності міжнародним стандартам та збереження конкурентних позицій. Екологічна трансформація стає ключовим фактором довгострокового розвитку галузі.

Джерело: [16].

Проведений PESTLE-аналіз засвідчує, що функціонування металургійної галузі України в системі зовнішньої торгівлі формується під одночасним впливом комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, соціальних, технологічних, правових та екологічних чинників. Найбільш визначальним серед них є політичний фактор, зумовлений воєнними діями, який спричинив втрату виробничого потенціалу, порушення логістичних ланцюгів та обмеження експортних можливостей [16].

Експортний потенціал галузі формується під впливом таких ключових факторів:

Сировинний фактор залишається однією з найсильніших конкурентних переваг України. Наявність значних запасів високоякісної залізної руди дозволяє утримувати відносно низьку собівартість на етапі видобутку та збагачення. Однак повна реалізація цього потенціалу обмежується високою залежністю від імпорту коксівного вугілля, енергетичними проблемами та логістичними витратами [16].

Виробничо-технологічний фактор є одним із найбільш проблемних. Значна частина потужностей була втрачена через окупацію Маріуполя у 2022 році

(втрати близько двох третин сталеливарних потужностей). Уцілілі підприємства працюють з великим недовантаженням, а обладнання залишається морально та фізично застарілим. Переважання доменного способу виробництва зумовлює високу енерго- та вуглецемісткість продукції, що різко знижує конкурентоспроможність у сучасних умовах.

Логістичний фактор радикально змінився після блокування чорноморських портів. Галузь переорієнтувалася на дунайські порти, західні залізничні переходи та часткове відновлення морського експорту. Це призвело до зростання логістичних витрат у 2–3 рази порівняно з довоєнним періодом і звузило географію ефективних поставок [16].

Економічний фактор включає високу залежність від світової кон'юнктури цін на сталь, надлишок пропозиції з боку Китаю, коливання попиту в ключових секторах-споживачах (будівництво, машинобудування, автомобілебудування). Внутрішнє споживання в Україні залишається обмеженим через війну, що змушує галузь працювати переважно на експорт.

Політико-правовий та регуляторний фактор набуває дедалі більшого значення. Євроінтеграція відкриває доступ до європейських фондів відновлення, але водночас накладає жорсткі вимоги. Найсерйознішим викликом став Механізм коригування вуглецевих викидів на кордоні ЄС (CBAM), повноцінне застосування якого розпочалося з 2026 р. Висока вуглеємність української металургії (переважно доменний маршрут) призводить до суттєвих додаткових платежів, які можуть сягнути сотень мільйонів євро щорічно. За оцінками, без прискореної декарбонізації Україна ризикує втратити до 2,1% ВВП до 2030 р. лише через вплив CBAM на сталеливарний сектор [16].

Соціальний фактор проявляється у дефіциті кваліфікованих кадрів (через мобілізацію, міграцію та руйнування соціальної інфраструктури металургійних міст), що вже стримує виробництво та модернізацію.

Екологічний фактор перетворився з другорядного на критичний. Суспільний і регуляторний тиск на «зелену» трансформацію змушує підприємства інвестувати в електродугові печі, технології прямого відновлення

заліза (DRI/HBI), водневу металургію та цифровізацію. Без цього експортний потенціал на європейському ринку буде поступово звужуватися [16].

Таким чином, розвиток експортного потенціалу металургійної продукції України в 2025–2026 рр. характеризується балансом між збереженням сировинних переваг і гострою необхідністю якісної трансформації. Короткостроково галузь адаптується завдяки альтернативній логістиці та частковому відновленню виробництва. Довгостроково її майбутнє залежить від прискореної технологічної модернізації, зниження вуглецевого сліду, підвищення частки продукції з високою доданою вартістю (плоский і сортований прокат замість напівфабрикатів) та ефективної державної політики підтримки «зеленої» металургії в рамках післявоєнного відновлення.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ НА РИНКУ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ

2.1. Загальна характеристика металургійної галузі України

Металургійний комплекс України традиційно належить до базових і стратегічно важливих секторів національної економіки. Навіть після значних втрат, спричинених повномасштабною війною, він продовжує відігравати помітну роль у формуванні ВВП країни, забезпеченні експортних надходжень, зайнятості населення та роботі суміжних галузей. Станом на 2025 р. частка металургії в українському ВВП оцінюється приблизно в 7,2% (рис. 2.1). Крім прямого внеску, галузь генерує значний мультиплікативний ефект для суміжних секторів – гірничодобувної промисловості, енергетики, транспорту, машинобудування та логістики.

Рис. 2.1. Металургія в економіці України: як змінився внесок у ВВП за 2023–2025 рр.

За даними джерела: [30].

Металургійний комплекс залишається одним із ключових секторів економіки України, проте його внесок у ВВП суттєво знизився порівняно з довоєнним рівнем. Після певного відновлення у 2024 р. (7,2%), у 2025 р. показник знову зменшився до 5,5%.

Це свідчить про збереження системних проблем галузі: втрату виробничих потужностей, складнощі з логістикою експорту та недостатнє відновлення виробництва. Для посилення ролі металургії у національній економіці необхідні інвестиції в модернізацію, розбудова альтернативних логістичних маршрутів та державна підтримка галузі.

У 2025 р. українські металургійні підприємства виробили 7,4 млн т сталі, що на 2,2% менше порівняно з 2024 р. Це свідчить про те, що під час війни галузь досягла свого максимального можливого рівня виробництва в умовах обмеженого енергопостачання, кадрового дефіциту та руйнування логістичних ланцюгів. Експорт металопродукції у 2025 р. також скоротився на 3,4%. Найбільш драматичною зміною стала різка переорієнтація збуту: якщо до війни українська сталь активно поставлялася до країн Близького Сходу, Північної Африки, Туреччини та Південно-Східної Азії, то через війну і конкуренцію з боку Китаю та Росії ці ринки були значною мірою втрачені. У результаті у 2025 р. частка експорту до Європейського Союзу сягнула критичних показників – 93% у сегменті довгого прокату, 86% – плоского прокату та в середньому 79% по всій металургійній продукції. Фактично близько половини всього обсягу виробленої в Україні сталі спрямовувалося саме на ринок ЄС [15].

Аналіз даних табл. 2.1 свідчить про суттєву зміну динаміки виробництва металургійної продукції України у 2016–2025 рр. У період 2016–2021 рр. українська металургійна галузь демонструвала відносно стабільні показники: виробництво сталі коливалося в межах 20,6–24,2 млн т, чавуну - 20,0–23,6 млн т, прокату - 18,2–21,5 млн т. Це свідчить про усталене функціонування металургійного комплексу та збереження його виробничого потенціалу.

Починаючи з 2022 р., спостерігається різке падіння обсягів виробництва за всіма видами продукції. Зокрема, випуск сталі скоротився більш ніж утричі (до

6,23–6,26 млн т), чавуну - до 6,0–6,39 млн т, а прокату - до 5,35–5,37 млн т. Таке суттєве зниження пояснюється кризовими умовами функціонування галузі, порушенням виробничих і логістичних ланцюгів, а також скороченням виробничих потужностей.

Таблиця 2.1

Річне виробництво металургійної продукції України
(2016–2025 рр.), млн т

Рік	Виробництво сталі	Виробництво чавуну	Виробництво прокату
2016	24,2	23,6	21,5
2017	21,3	20	18,4
2018	21,1	20,6	18,4
2019	20,8	20,1	18,2
2020	20,6	20,4	18,4
2021	21,4	21,2	19,1
2022	6,26	6,39	5,35
2023	6,23	6	5,37
2024	7,57	7,09	6,22
2025	7,41	7,88	6,52

За даними джерела: [30].

У 2023–2025 рр. спостерігається часткове відновлення металургійного виробництва. Обсяги виробництва поступово зростають, однак ще не досягають довоєнного рівня. У 2025 р. виробництво сталі становило 7,41 млн т, чавуну - 7,88 млн т, прокату - 6,52 млн т, що свідчить про повільне відновлення галузі та адаптацію підприємств до нових економічних умов.

Таким чином, у цілому динаміка виробництва металургійної продукції в Україні характеризується трьома етапами: стабільний розвиток до 2021 р., різкий спад у 2022 р. та поступове відновлення у 2023–2025 рр. Галузь залишається стратегічно важливою, однак її подальший розвиток значною мірою залежить від стабілізації економічної ситуації та відновлення виробничих потужностей.

Аналіз даних табл. 2.2 показує, що місячна динаміка виробництва сталі у 2024–2025 рр. характеризується нерівномірними коливаннями та відсутністю сталої тенденції до зростання протягом усього періоду.

Таблиця 2.2

Місячне виробництво сталі у 2024 та 2025 рр., тис. т

Місяць	2024	2025	Зміна 2025 до 2024
Січень	544	611	67
Лютий	532	572	40
Березень	611	505	-106
Квітень	715	692	-23
Травень	738	654	-84
Червень	735	621	-114
Липень	709	580	-129
Серпень	691	649	-42
Вересень	610	611	1
Жовтень	604	649	45
Листопад	541	641	100
Грудень	547	597	50

За даними джерела: [30].

У січні–лютому 2025 р. спостерігалось зростання виробництва порівняно з аналогічним періодом 2024 р. (на 67 тис. т та 40 тис. т відповідно), що свідчить про відносно позитивний старт року та активізацію виробничих процесів. Однак уже з березня фіксується спад: найбільше зниження відбулося в липні (–129 тис. т), червні (–114 тис. т) та травні (–84 тис. т), що вказує на нестабільність виробничого навантаження та можливі зовнішні або внутрішні обмежувальні фактори.

У другому півріччі 2025 р. ситуація частково стабілізується. Починаючи з серпня, різниця між показниками 2025 та 2024 рр. зменшується, а у вересні фіксується майже повна рівновага (+1 тис. т). У жовтні–грудні 2025 р. знову спостерігається зростання виробництва, з найбільшим позитивним приростом у

листопаді (+100 тис. т), що свідчить про відновлення виробничої активності наприкінці 2025 р.

У цілому, протягом 2025 р. виробництво сталі має хвилеподібний характер: періоди зростання чергуються зі спадом, однак у другій половині року простежується тенденція до поступової стабілізації та часткового відновлення виробничих обсягів.

Аналіз даних табл. 2.3 свідчить про загалом позитивну динаміку виробництва чавуну у 2025 р. порівняно з 2024 р., хоча з окремими періодами незначного зниження.

Таблиця 2.3

Місячне виробництво чавуну у 2024 та 2025 рр., тис. т

Місяць	2024	2025	Зміна 2025 до 2024
Січень	555	595	40
Лютий	496	544	48
Березень	538	563	25
Квітень	597	660	63
Травень	653	645	-8
Червень	629	621	-8
Липень	662	692	30
Серпень	644	748	104
Вересень	624	683	59
Жовтень	625	692	67
Листопад	543	704	161
Грудень	565	696	131

За даними джерела: [30].

У першому кварталі 2025 р. спостерігається стабільне зростання виробництва чавуну: приріст у січні становив 40 тис. тонн, у лютому - 48 тис. т, у березні - 25 тис. т. Це свідчить про поступове нарощування виробничих потужностей та відносно стабільне функціонування галузі на початку 2025 р.

У квітні 2025 р. також зафіксовано суттєве зростання (+63 тис. т), однак у травні–червні спостерігається незначне зниження (по –8 тис. т щомісяця), що може бути пов’язано з сезонними коливаннями або тимчасовими обмеженнями у виробництві.

Починаючи з липня 2025 р., виробництво чавуну демонструє чітку тенденцію до зростання. Особливо значне збільшення спостерігається у серпні (+104 тис. т), листопаді (+161 тис. т) та грудні (+131 тис. т), що свідчить про активізацію виробничих процесів у другій половині 2025 р. та нарощування завантаження підприємств.

У цілому, протягом 2025 р. виробництво чавуну в Україні характеризується позитивною динамікою з переважанням періодів зростання над незначними спадами. Найбільш інтенсивне відновлення спостерігається у другому півріччі, що вказує на поступову стабілізацію роботи металургійної галузі.

Аналіз даних табл. 2.4 свідчить про неоднорідну, але в цілому позитивну динаміку виробництва прокату у 2025 р. порівняно з 2024 р.

Таблиця 2.4

Місячне виробництво прокату у 2024 та 2025 рр., тис. т

Місяць	2024	2025	Зміна 2025 до 2024
Січень	453	480	27
Лютий	447	477	30
Березень	489	478	-11
Квітень	584	547	-37
Травень	525	595	70
Червень	563	571	8
Липень	552	589	37
Серпень	589	633	44
Вересень	504	587	83
Жовтень	442	534	92
Листопад	477	589	112
Грудень	481	554	73

За даними джерела: [30].

У першому кварталі 2025 р. спостерігається переважно зростання обсягів виробництва: у січні (+27 тис. т) та лютому (+30 тис. т) зафіксовано позитивну динаміку, однак у березні відбулося незначне зниження (–11 тис. т), що свідчить про короткострокові коливання виробничої активності.

У другому кварталі 2025 р. ситуація є більш нестабільною: у квітні спостерігається спад (–37 тис. т), тоді як у травні та червні відбувається відновлення виробництва (+70 тис. т та +8 тис. т відповідно). Це може свідчити про нерівномірне завантаження виробничих потужностей та вплив зовнішніх факторів.

Починаючи з липня 2025 р., виробництво прокату демонструє стійку позитивну динаміку. Усі наступні місяці характеризуються зростанням порівняно з 2024 р., причому найбільші прирости зафіксовані у жовтні (+92 тис. т), листопаді (+112 тис. т) та вересні (+83 тис. т). Це свідчить про поступову стабілізацію та нарощування виробничих обсягів у другій половині 2025 р.

У цілому, виробництво прокату у 2025 р. має позитивну тенденцію з незначними коливаннями на початку року та стійким зростанням у другому півріччі. Це вказує на відновлення та посилення виробничої активності металургійних підприємств України.

На рис. 2.2 представлено дані щодо внеску українських металургійних компаній у наповнення державного та місцевих бюджетів 2021–2025 рр.

У 2022–2023 рр. через повномасштабне вторгнення Росії податкові надходження від металургійних компаній України різко скоротилися - з 71,3 млрд грн у 2021 р. до 23,8 млрд грн у 2023 р., тобто впали більш ніж у 3 рази (-66,6%).

У 2024–2025 рр. спостерігається часткове відновлення галузі: підприємства сплатили до бюджетів 32,4 млрд грн та 33,1 млрд грн відповідно. Однак навіть після відновлення податкові надходження від металургії залишаються на 53–54% нижчими, ніж у довоєнному 2021 р.

Металургійний комплекс, попри значні втрати, продовжує бути одним із важливих платників податків до державного та місцевих бюджетів України.

Рис. 2.2. Внесок українських металургійних компаній у наповнення державного та місцевих бюджетів 2021–2025 рр.

За даними джерела: [30].

У підсумку можемо констатувати, що у 2022–2026 рр. металургійна галузь України пройшла фазу різкого падіння та часткового відновлення. Незважаючи на втрати потужностей, сектор зберігає стратегічне значення для економіки країни. Основні проблеми та напрями подальшого розвитку розглянемо у подальших підрозділах кваліфікаційної бакалаврської роботи.

2.2. Сучасні виклики металургійної галузі України

У сучасних умовах функціонування металургійна галузь України стикається з низкою системних викликів, що суттєво впливають на її виробничу, економічну та зовнішньоекономічну діяльність. Ці проблеми мають комплексний характер і охоплюють як наслідки воєнних дій, так і структурні дисбаланси галузі,

залежність від імпортової сировини, скорочення експортних можливостей та посилення зовнішньої конкуренції.

Окремого значення набувають також регуляторні та ринкові фактори, зокрема запровадження європейського механізму вуглецевого коригування (СВАМ), зростання частки імпорту на внутрішньому ринку та недостатній рівень державної підтримки вітчизняних виробників порівняно з іншими країнами [22].

Найбільшим викликом для української металургії стали наслідки повномасштабної військової агресії РФ. Внаслідок бойових дій значна частина виробничих потужностей була пошкоджена або втрачена. Особливо відчутним ударом стало знищення найбільших металургійних підприємств у Маріуполі, які забезпечували значну частку національного виробництва сталі та металопрокату. Руїнування виробничої інфраструктури призвело до різкого скорочення обсягів випуску продукції, зменшення експортного потенціалу та втрати традиційних ринків збуту.

Суттєвою проблемою залишається порушення логістичних ланцюгів. До початку війни значна частина металургійної продукції експортувалася через морські порти Чорного та Азовського морів. Обмеження роботи портової інфраструктури змусило виробників переорієнтовуватися на залізничні та автомобільні перевезення через західні кордони країни. Це спричинило зростання транспортних витрат, збільшення строків доставки та зниження конкурентоспроможності української продукції на світових ринках.

Ще одним важливим викликом є високий рівень енергомісткості металургійного виробництва. Металургія належить до найбільш енерговитратних галузей промисловості, тому стабільне забезпечення електроенергією та природним газом має вирішальне значення для її функціонування. Пошкодження енергетичної інфраструктури України, коливання цін на енергоносії та необхідність імпорту електроенергії призводять до збільшення собівартості металопродукції. У результаті українські підприємства змушені конкурувати з виробниками з інших країн, які мають більш сприятливі умови енергозабезпечення.

Значний вплив на розвиток галузі справляють екологічні вимоги та процеси декарбонізації світової економіки. У сучасних умовах країни ЄС активно впроваджують політику скорочення викидів парникових газів. Одним із важливих інструментів є СВМ, який передбачає додаткові витрати для виробників продукції з високим рівнем вуглецевих викидів. Для українських металургійних підприємств це означає необхідність модернізації виробничих потужностей, впровадження енергоощадних технологій та переходу до більш екологічних методів виробництва сталі.

Проблемою залишається високий рівень фізичного та морального зношення основних виробничих фондів. Значна частина обладнання була введена в експлуатацію ще у другій половині ХХ ст. Використання застарілих технологій призводить до підвищених витрат ресурсів, зниження продуктивності праці та збільшення негативного впливу на навколишнє середовище. Для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності галузі необхідні масштабні інвестиції в технічне переоснащення підприємств.

Серйозним викликом є також нестача інвестиційних ресурсів. В умовах воєнного стану рівень інвестиційної активності значно знизився через підвищені ризики для бізнесу. Іноземні інвестори обережно ставляться до вкладення коштів у виробничі проєкти на території України, а власні фінансові можливості підприємств обмежені скороченням прибутків. У результаті процеси модернізації та впровадження інновацій відбуваються повільніше, ніж цього потребують сучасні умови господарювання.

Окремої уваги заслуговує проблема кадрового забезпечення галузі. Внаслідок демографічних змін, трудової міграції та мобілізаційних процесів металургійні підприємства стикаються з дефіцитом кваліфікованих працівників. Особливо гостро відчувається нестача інженерно-технічних спеціалістів, операторів складного обладнання та висококваліфікованих робітників. Для вирішення цієї проблеми необхідно розвивати співпрацю між закладами вищої освіти та промисловими підприємствами, удосконалювати систему професійної підготовки та створювати стимули для залучення молодих фахівців до галузі.

У табл. 2.5 наведено основні сучасні виклики металургійної галузі України станом на 2026 р., а також їх короткий опис і ключові показники, що характеризують масштаб і наслідки впливу кожного з них.

Таблиця 2.5

Сучасні виклики металургійної галузі України (станом на 2026 р.)

№	Виклик	Опис	Ключові показники
1	Війна та втрата виробничих потужностей	Повномасштабне вторгнення призвело до значних руйнувань та зупинки підприємств. Залишилось лише 6 працюючих металургійних заводів.	Виробництво сталі у 2025 р. - 7,4 млн т (-2,2% до 2024 р., - 65,4% до 2021 р.)
2	Різде зниження економічного внеску у ВВП	Суттєве скорочення виробництва сталі та залізної руди, зупинка видобутку коксівного вугілля.	Внесок ГМК у ВВП: 10,3% (2021 р.) → 5,5% (2025 р.)
3	Сировинна криза (коксівне вугілля)	Зупинка Шахтоуправління «Покровське» - основного постачальника коксівного вугілля.	Імпорт коксівного вугілля зріс на 91,6% у 2025 р.
4	Критичне падіння експорту	Втрата традиційних ринків через конкуренцію з боку Китаю та Росії.	Експорт ГМК у 2025 р.: -72,1% порівняно з 2021 р., -3,1% порівняно з 2024 р.
5	Надмірна залежність від ринку ЄС	ЄС став практично єдиним значущим ринком збуту.	50% всього експорту сталі у 2025 р. пішло до ЄС
6	Загроза від механізму СВМ	Повноцінне запровадження європейського вуглецевого мита з 2026 року без винятків для України.	Серйозний ризик втрати конкурентоспроможності на ринку ЄС
7	Зростання імпорту на внутрішньому ринку	Сильна конкуренція з боку іноземних виробників на українському ринку.	Імпорт сталі: +32,1% у 2025 р., частка імпорту у споживанні - 40% (2025 р.) та 50% (січень–лютий 2026 р.)
8	Відсутність державної підтримки	На тлі активної підтримки металургії у США, ЄС, Китаї, Індії тощо Україна не забезпечує аналогічних умов для своєї галузі.	Втрата промислового потенціалу на фоні глобального посилення ролі металургії як стратегічної галузі

За даними джерела: [22].

Металургійна галузь України у 2026 р. функціонує в умовах комплексної кризи, яка має як зовнішні, так і внутрішні причини та охоплює виробничі, сировинні, зовнішньоторговельні й інституційні аспекти.

Найбільш критичним фактором залишається вплив воєнних дій, що призвели до руйнування виробничих потужностей та скорочення кількості

працюючих підприємств. Це зумовило суттєве падіння обсягів виробництва сталі порівняно з довоєнним періодом. Водночас спостерігається значне зменшення економічного внеску галузі у ВВП країни, що підтверджує втрату її ролі як одного з ключових драйверів економічного розвитку [22].

Важливим структурним викликом є сировинна залежність, зокрема дефіцит коксівного вугілля через зупинку основних постачальників та зростання імпорту. Це підвищує собівартість продукції та знижує конкурентоспроможність українських металургійних підприємств.

Суттєвим негативним фактором є також різке скорочення експорту та зміна його географічної структури. Втрата традиційних ринків збуту призвела до надмірної залежності від Європейського Союзу, що створює додаткові ризики в умовах запровадження механізму СВМ, який може суттєво ускладнити доступ української продукції до європейського ринку [34].

Додатково посилює кризові явища зростання імпорту металопродукції на внутрішньому ринку, що збільшує конкуренцію для національних виробників та скорочує їхню частку споживання. Водночас відсутність системної державної підтримки порівняно з іншими країнами світу посилює відставання української металургії у темпах модернізації та відновлення.

У цілому, сучасний стан металургійної галузі України характеризується сукупністю взаємопов'язаних кризових факторів, що формують довгострокові ризики її розвитку. Подальше відновлення галузі потребує комплексної державної політики, диверсифікації ринків збуту, стабілізації сировинного забезпечення та інтеграції у нові міжнародні регуляторні умови [31], що сприятиме відновленню конкурентоспроможності української металургії на світовому ринку, стан оцінки якої зазнає у наступному підрозділі кваліфікаційної бакалаврської роботи.

2.3. Оцінка конкурентоспроможності української металургійної продукції на світовому ринку

Оцінка конкурентоспроможності української металургійної продукції у 2024–2025 рр. свідчить про збереження її присутності на світовому ринку, однак в умовах значного скорочення виробництва, структурних змін у експорті та посилення імпортової залежності.

У 2025 р. металургійна галузь України демонструє помірне відновлення виробничої активності після попередніх періодів спаду, однак загальний рівень випуску сталі все ще залишається суттєво нижчим за довоєнні показники. Загальний обсяг виробництва сталі становив 6,52 млн т, що лише незначно перевищує рівень 2024 р. (6,22 млн т). Така динаміка свідчить про наявність структурних обмежень розвитку галузі, пов'язаних із логістичними ризиками, енергетичними витратами, коливанням зовнішнього попиту та обмеженою інвестиційною активністю.

Структура використання виробленої продукції у 2025 р. підтверджує збереження експортної орієнтації галузі. Із загального обсягу виробництва 63,2% (4,12 млн т) було спрямовано на зовнішні ринки, тоді як внутрішнє споживання становило 36,8% (2,40 млн т). Це вказує на те, що українські металургійні підприємства значною мірою залежать від кон'юнктури світових ринків, а внутрішній попит поки що не здатний повністю абсорбувати виробничі потужності [14].

Водночас у 2025 р. спостерігається позитивна динаміка зовнішньої торгівлі: загальний обсяг експорту сталі зріс на 16,9% і досяг 4,17 млн т. Це може свідчити про часткове відновлення позицій української металургії на міжнародних ринках, зокрема завдяки адаптації логістичних маршрутів та переорієнтації збуту на європейські країни. Паралельно внутрішній ринок також демонструє зростання споживання до 4,0 млн т (+21,7%), що відображає певне пожвавлення будівельного сектору та відновлення промислової активності всередині країни.

Важливі структурні зміни спостерігаються у товарній структурі експорту. Частка напівфабрикатів скоротилася до 34,25% проти 46,04% у 2024 р., що свідчить про поступове зменшення домінування сировинно-орієнтованого експорту. Натомість збільшилася частка продукції з більш високим рівнем доданої вартості: плоский прокат зріс до 44,09%, а довгий прокат - до 22,66%. Така трансформація є позитивним індикатором підвищення технологічного рівня виробництва та часткової переорієнтації на продукцію з вищою маржинальністю, що потенційно посилює конкурентні позиції українських виробників.

Географічна структура експорту у 2025 р. залишається висококонцентрованою. Основним ринком збуту виступає Європейський Союз, на який припадає 82,0% загального експорту сталі. Інші європейські країни формують 8,5%, тоді як країни СНД - лише 5,3%. Така залежність від одного регіонального ринку створює додаткові ризики для галузі, оскільки робить її вразливою до змін регуляторної політики ЄС. Зокрема, впровадження механізму транскордонного вуглецевого коригування (СВАМ) може суттєво вплинути на цінову конкурентоспроможність української металопродукції у середньостроковій перспективі [35].

Паралельно із зростанням експорту фіксується суттєве збільшення імпорту металопродукції, який у 2025 р. досяг 1,60 млн т, що на 29,8% перевищує показник попереднього року. Особливо значне зростання спостерігається у сегменті плоского прокату (+51,7%), що свідчить про посилення конкуренції на внутрішньому ринку. Збільшення частки імпортової продукції у структурі внутрішнього споживання вказує на недостатню конкурентоспроможність окремих видів вітчизняної продукції за ціновими та якісними параметрами [34].

Конкурентоспроможність металургійної продукції значною мірою визначається співвідношенням ціни та якості продукції. Українські виробники мають низку конкурентних переваг:

- наявність значних запасів залізної руди;
- відносно низька собівартість видобутку сировини;
- значний досвід роботи на міжнародних ринках;

– відповідність частини продукції міжнародним стандартам якості.

Разом із тим існують фактори, які знижують конкурентоспроможність металургійної галузі:

- високий рівень зношеності основних фондів;
- значні енергетичні витрати виробництва;
- логістичні обмеження;
- посилення екологічних вимог на ринках Європейського Союзу;
- зростання конкуренції з боку Китаю, Індії та Туреччини.

Для оцінки конкурентних позицій України доцільно порівняти середню собівартість виробництва сталі з провідними країнами-виробниками (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Порівняльний аналіз собівартості сталі у 2025 р. за країнами

Країна	Собівартість, дол. США/т	Особливості
Китай	400–480	Найнижчі витрати забезпечуються завдяки величезним масштабам виробництва, вертикальній інтеграції та дешевій електроенергії, хоча ціна залежить від віку заводу.
Індія	450–520	Лідери за темпами зростання виробництва, які спираються на внутрішні запаси сировини та відносно дешеву робочу силу.
Україна	500–600	Собівартість традиційно підтримується власною залізорудною базою, але стримується логістичними труднощами, руйнуваннями енергетичної інфраструктури та ризиками. Крім того, наприкінці 2025 р. та у 2026 р. українська сталь почала стикатися з додатковими витратами (понад 60-100 дол. США/т) через європейський податок на викиди (СВАМ).
ЄС (Німеччина, Італія)	700–850	Високі виробничі витрати зумовлені дорожчою електроенергією, жорсткими екологічними стандартами та залежністю від імпортованої сировини.
США	650–750	Собівартість має суттєву регіональну різницю: заводи в регіонах з низькими тарифами на електроенергію (наприклад, Техас) мають значно кращі показники, ніж старі підприємства на півночі.

Джерело: [33].

Таким чином, конкурентоспроможність української металургійної продукції на світовому ринку можна оцінити як обмежено стабільну. З одного боку, Україна зберігає значну експортну орієнтацію (понад 60%), присутність на ринку ЄС та поступове відновлення виробництва. З іншого боку, ключовими стримувальними факторами залишаються скорочені виробничі потужності, висока концентрація експорту на одному ринку, зростання імпорту та структурна залежність від напівфабрикатів.

У перспективі підвищення конкурентоспроможності можливе за умов диверсифікації ринків збуту, збільшення частки продукції з високою доданою вартістю та адаптації до європейських екологічних вимог [32].

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В МЕТАЛУРГІЙНІЙ ГАЛУЗІ

3.1. Стратегічні напрями розвитку металургійної галузі України

У сучасних умовах функціонування металургійної галузі України, що характеризуються впливом глобальних економічних трансформацій, посиленням екологічних вимог та необхідністю післявоєнного відновлення промисловості, особливої актуальності набуває визначення її стратегічних пріоритетів розвитку. Формування таких пріоритетів є необхідною передумовою забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної металургії на внутрішньому та зовнішніх ринках [23].

Одним із ключових напрямів розвитку є технологічна модернізація металургійних підприємств України. Особливо перспективним є впровадження технологій Індустрії 4.0, які передбачають використання штучного інтелекту, великих даних, роботизації та цифрових платформ управління виробничими процесами.

Важливим стратегічним напрямом є декарбонізація металургійного виробництва та перехід до екологічно безпечних технологій. Для України актуальним є розвиток електрометалургії, використання водневих технологій у виробництві сталі, збільшення обсягів переробки металобрухту та впровадження систем очищення промислових викидів. Реалізація таких заходів сприятиме адаптації українських підприємств до вимог Європейського зеленого курсу та механізму CBAM.

Наступним стратегічним напрямом є диверсифікація ринків збуту металопродукції. Традиційно українські металургійні підприємства були орієнтовані на експорт продукції до окремих регіонів світу. Однак сучасні геополітичні зміни потребують розширення присутності на ринках країн ЄС, Близького Сходу, Північної Африки та Азії. Для цього необхідно забезпечити

відповідність продукції міжнародним стандартам якості, розвивати маркетингову діяльність та зміцнювати співпрацю з міжнародними партнерами.

Суттєвим фактором розвитку металургійної галузі України є відновлення та модернізація логістичної інфраструктури. Металургійне виробництво безпосередньо залежить від ефективності транспортних перевезень сировини та готової продукції. Відбудова морських портів, розвиток залізничного транспорту, модернізація автомобільних шляхів і розширення транспортних коридорів до країн ЄС сприятимуть зниженню логістичних витрат та підвищенню експортного потенціалу галузі.

Важливим напрямом є розвиток виробництва продукції з високою доданою вартістю. Протягом тривалого часу значну частину українського експорту становила сировинна продукція або напівфабрикати. У сучасних умовах стратегічним завданням є збільшення виробництва високоякісного прокату, спеціальних сталей, металевих конструкцій та інших виробів, які мають вищу рентабельність і користуються попитом на міжнародних ринках. Такий підхід дозволить підвищити ефективність використання ресурсів та збільшити прибутковість підприємств.

Не менш важливими напрямами є залучення інвестицій у металургійну галузь України та розвиток кадрового потенціалу галузі.

У зв'язку з цим у табл. 3.1 узагальнено ключові стратегічні напрями розвитку галузі, які охоплюють технологічну модернізацію виробництва, підвищення рівня доданої вартості продукції, розширення географії експорту, стимулювання внутрішнього попиту, а також забезпечення енергоефективності та залучення інвестиційних ресурсів. Реалізація зазначених напрямів розглядається як основа структурної трансформації металургійного сектору та його адаптації до сучасних викликів світової економіки.

Стратегічний розвиток металургійної галузі України в сучасних умовах визначається необхідністю її глибокої трансформації з урахуванням наслідків воєнних дій, глобальних тенденцій декарбонізації та посилення конкуренції на світових ринках. Проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що подальше

функціонування галузі має базуватися на переході від сировинно-експортної моделі до інноваційно орієнтованої, технологічно модернізованої та екологічно збалансованої системи виробництва.

Таблиця 3.1

Стратегічні напрями розвитку металургійної галузі України (розробка автора)

№	Стратегічний напрям	Зміст напрямку	Очікуваний результат
1	Технологічна модернізація та інноваційний розвиток	Впровадження сучасних енергоефективних технологій, автоматизації виробництва, цифрових систем управління (Industry 4.0), перехід до «зеленої» металургії	Підвищення продуктивності, зниження собівартості та вуглецевого сліду продукції, зростання конкурентоспроможності
2	Диверсифікація та підвищення доданої вартості продукції	Розширення асортименту продукції, збільшення частки високотехнологічного прокату та спеціальних сталей	Зростання експортної виручки та зменшення залежності від сировинних ринків
3	Диверсифікація зовнішніх ринків збуту	Розширення географії експорту за межі ЄС (Азія, Близький Схід, Африка)	Зниження ризиків залежності від одного ринку та стабілізація експорту
4	Розвиток внутрішнього ринку	Стимулювання попиту через інфраструктурні проекти, будівництво та промислову модернізацію	Збільшення внутрішнього споживання металопродукції та підтримка виробництва
5	Підвищення енергоефективності та екологічна трансформація	Скорочення енергоємності виробництва, зменшення викидів CO ₂ , використання альтернативної енергії та вторинних ресурсів	Відповідність європейським екологічним стандартам та зниження екологічних ризиків
6	Залучення інвестицій та розвиток партнерств	Активізація публічно-приватного партнерства, залучення міжнародних фінансових інституцій та інвесторів	Забезпечення фінансування модернізації та відновлення галузі
7	Розвиток кадрового потенціалу галузі	Підготовка ЗВО висококваліфікованих фахівців, здатних працювати з сучасними технологіями	Модернізація освітніх програм ЗВО, розвиток дуальної освіти, підвищення кваліфікації працівників та посилення співпраці між ЗВО й металургійними підприємствами

Ключовими пріоритетами розвитку виступають впровадження сучасних технологій та цифровізація виробничих процесів, підвищення частки продукції з

високою доданою вартістю, розширення географії зовнішніх ринків збуту, а також активізація внутрішнього попиту. Важливого значення набувають заходи з підвищення енергоефективності та зменшення вуглецевого сліду продукції, що є критично необхідним у контексті адаптації до європейських екологічних вимог, зокрема механізму CBAM [24].

Окремо слід підкреслити, що реалізація визначених стратегічних напрямів неможлива без активного залучення інвестицій, розвитку державно-приватного партнерства та інтеграції у міжнародні фінансові програми відновлення промисловості. Таким чином, комплексна реалізація окреслених заходів створює передумови для підвищення конкурентоспроможності української металургії та її стійкого розвитку в довгостроковій перспективі [9].

3.2. Удосконалення державної політики підтримки експорту металургії України

Проведене узагальнення напрямів удосконалення державної політики підтримки експорту металургійної галузі України дозволяє зробити висновок, що її ефективний розвиток у сучасних умовах потребує комплексного та системного підходу (табл. 3.2). Ключовою передумовою підвищення конкурентоспроможності вітчизняної металургії на зовнішніх ринках є поєднання фінансово-інвестиційних, технологічних, логістичних, екологічних та соціальних інструментів державного регулювання.

Важливим напрямом є удосконалення фінансової підтримки експорту. Для багатьох металургійних підприємств актуальними залишаються проблеми доступу до кредитних ресурсів та страхування зовнішньоекономічних ризиків. У зв'язку з цим доцільним є розширення програм державного кредитування експортерів, надання гарантій за експортними контрактами. Це сприятиме залученню додаткових інвестицій і забезпеченню стабільності зовнішньоторговельних операцій.

Удосконалення державної політики підтримки експорту металургії України

№	Напрямок удосконалення державної політики	Сутність заходів	Очікуваний результат
1	Фінансово-інвестиційна підтримка експорту	Запровадження державних гарантій для експортно-орієнтованих підприємств, залучення ESG-інвестицій, створення «зеленого» фінансового коридору	Підвищення інвестиційної привабливості галузі та забезпечення фінансування модернізації
2	Підтримка «зеленої» трансформації експорту	Стимулювання переходу до EAF та H-DRI технологій, підтримка декарбонізації виробництва	Відповідність вимогам СВМ та збереження доступу до ринку ЄС
3	Логістична та інфраструктурна політика	Відновлення та захист експортних логістичних маршрутів (морські порти, залізниця), зниження транспортних витрат	Скорочення логістичних витрат та підвищення конкурентоспроможності експорту
4	Диверсифікація зовнішніх ринків	Підтримка виходу на нові ринки (Азія, Близький Схід, Африка), торговельні угоди та експортна дипломатія	Зменшення залежності від ринку ЄС та підвищення стійкості експорту
5	Підтримка технологічної модернізації	Фінансування впровадження інноваційних та низьковуглецевих технологій, цифровізація виробництва	Зростання продуктивності та конкурентоспроможності металургійної продукції
6	Кадрова політика та розвиток людського капіталу	Програми перекваліфікації персоналу для роботи на сучасних EAF-комплексах, підтримка зайнятості	Подолання кадрового дефіциту та підвищення ефективності виробництва
7	Екологічне регулювання та адаптація до СВМ	Гармонізація національної політики з європейськими екологічними вимогами, підтримка скорочення CO ₂	Мінімізація ризиків втрати ринку ЄС та екологічна модернізація експорту
8	Підтримка відновлення виробничого потенціалу	Державні програми відновлення зруйнованих та втрачених виробничих потужностей	Відновлення експортного потенціалу галузі та зростання обсягів виробництва

Сформовано на основі: [25].

Особливого значення набуває стимулювання «зеленої» трансформації галузі, що передбачає перехід до низьковуглецевих технологій (EAF, H-DRI) та адаптацію до вимог механізму СВМ, що є визначальним фактором збереження доступу української продукції до ринку Європейського Союзу. Водночас важливим

напрямом залишається диверсифікація зовнішніх ринків збуту, що дозволяє знизити залежність від окремих регіонів та підвищити стійкість експортних потоків [28].

Не менш значущими є заходи з розвитку логістичної інфраструктури, відновлення виробничого потенціалу та модернізації технологічної бази підприємств, що безпосередньо впливають на обсяги та ефективність експорту. Окремо слід відзначити важливість кадрової політики, спрямованої на подолання дефіциту кваліфікованої робочої сили та адаптацію персоналу до нових технологічних умов виробництва.

Особливу увагу слід приділити стимулюванню технологічної модернізації металургійних підприємств України. Світовий ринок металопродукції дедалі більше орієнтується на продукцію з високою доданою вартістю та низьким рівнем вуглецевих викидів. У зв'язку з цим державна підтримка має бути спрямована на впровадження енергоефективних технологій, розвиток електрометалургії та використання екологічно безпечних виробничих процесів. Такі заходи дозволять українським виробникам відповідати вимогам європейської політики декарбонізації та зберігати доступ до ринків ЄС.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що реалізація запропонованих заходів державної політики створює передумови для відновлення та модернізації металургійної галузі України, підвищення її конкурентоспроможності на світових ринках та забезпечення довгострокової експортної стійкості в умовах глобальних викликів і євроінтеграційних процесів [9].

3.3. Розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності експорту української металургійної продукції

Розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності експорту української металургійної продукції є важливим науково-прикладним завданням, що зумовлене необхідністю адаптації галузі до умов воєнно-економічної кризи, трансформації світових ринків сталі та посилення екологічних вимог, зокрема

впровадження механізму СВМ у країнах ЄС. В сучасних умовах ефективність експорту визначається не лише обсягами постачання, але й рівнем доданої вартості продукції, її технологічною складністю, логістичною доступністю та відповідністю міжнародним стандартам сталого розвитку.

Першим ключовим напрямом підвищення ефективності експорту української металургійної продукції є технологічна модернізація виробництва та перехід до низьковуглецевих технологій (рис. 3.1). Впровадження електросталеплавильного виробництва (EAF) та технологій прямого відновлення заліза (H-DRI) дозволяє суттєво знизити вуглецеву інтенсивність продукції, що є критично важливим у контексті майбутнього застосування СВМ. Окрім екологічного ефекту, такі технології забезпечують зниження енергоспоживання та підвищення гнучкості виробництва, що позитивно впливає на собівартість експортної продукції.

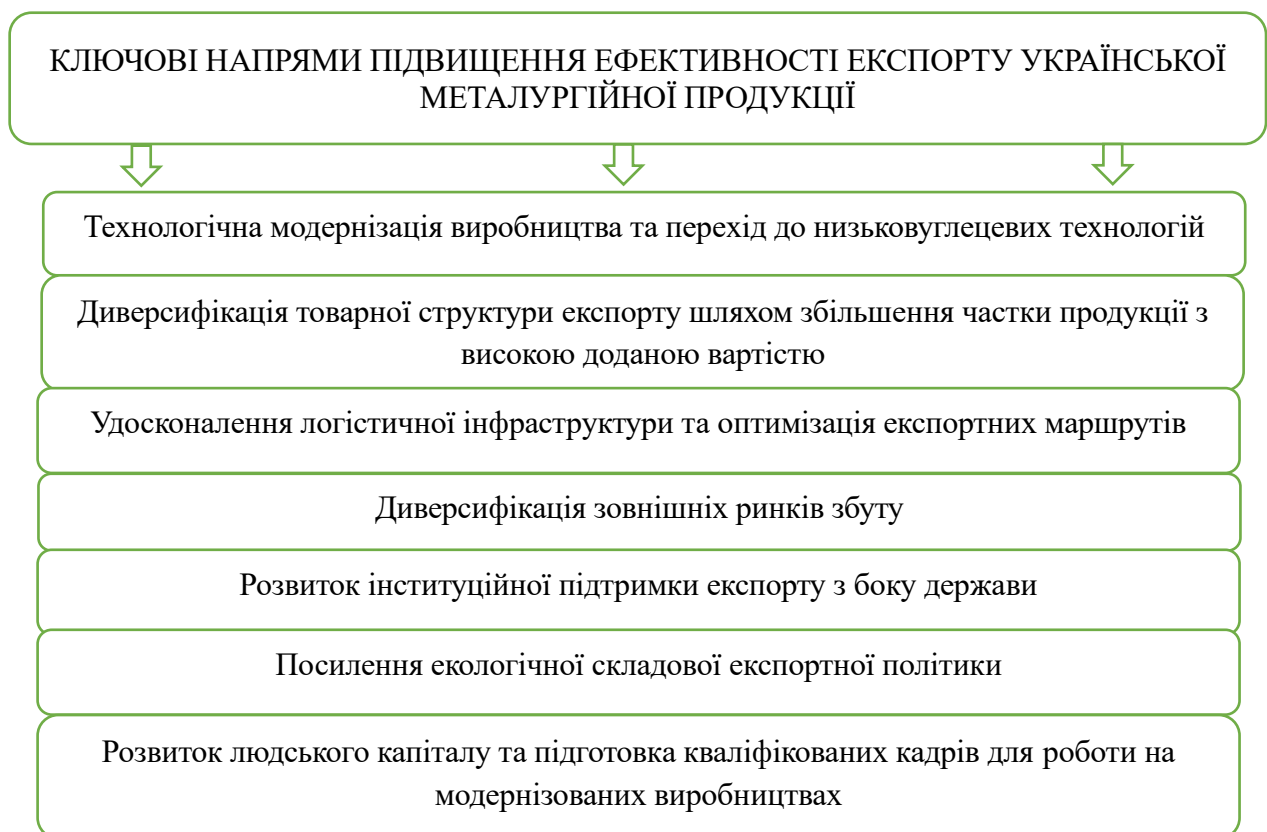

Рис. 3.1. Перспективні напрями підвищення ефективності експорту української металургійної продукції (розробка автора)

Другим важливим напрямом є диверсифікація товарної структури експорту шляхом збільшення частки продукції з високою доданою вартістю. Перехід від експорту напівфабрикатів до реалізації плоского та довгого прокату, а також спеціальних марок сталі дозволяє підвищити маржинальність експорту та зміцнити конкурентні позиції українських виробників на міжнародних ринках. Така трансформація потребує розвитку інноваційних виробничих потужностей і впровадження сучасних стандартів якості.

Третім стратегічним напрямом є удосконалення логістичної інфраструктури та оптимізація експортних маршрутів. Умови воєнного часу зумовили зростання транспортних витрат і підвищення ризиків постачання, що негативно впливає на конкурентоспроможність української металургійної продукції. У цьому контексті необхідним є відновлення та розширення пропускної здатності морських портів, розвиток залізничної логістики, а також формування альтернативних експортних коридорів до країн ЄС.

Четвертим напрямом є диверсифікація зовнішніх ринків збуту. Надмірна концентрація експорту на ринку Європейського Союзу створює структурні ризики для галузі, особливо в умовах посилення регуляторних вимог. Розширення географії експорту за рахунок ринків Азії, Близького Сходу та Африки дозволяє зменшити залежність від одного регіону та забезпечити стабільність експортних потоків.

П'ятим напрямом є розвиток інституційної підтримки експорту з боку держави. Йдеться про впровадження механізмів експортного кредитування, страхування експортних ризиків, державних гарантій для інвестиційних проєктів, а також активізацію експортної дипломатії. Важливим елементом є створення сприятливого регуляторного середовища, яке стимулює вихід українських підприємств на нові ринки.

Шостим напрямом є посилення екологічної складової експортної політики. Адаптація до вимог ЄВРАМ та інших європейських стандартів передбачає скорочення викидів CO₂, впровадження систем моніторингу екологічних показників та сертифікацію продукції відповідно до міжнародних стандартів

сталого розвитку. Це є необхідною умовою збереження конкурентоспроможності українського експорту на ринку ЄС.

Окреме значення має розвиток людського капіталу та підготовка кваліфікованих кадрів для роботи на модернізованих виробництвах. Запровадження програм перекваліфікації та підвищення кваліфікації працівників дозволяє забезпечити ефективне функціонування нових технологічних процесів і підвищити загальну продуктивність галузі [33].

Таким чином, підвищення ефективності експорту української металургійної продукції можливе лише за умови комплексної реалізації взаємопов'язаних заходів, що охоплюють технологічну модернізацію, структурну перебудову виробництва, розвиток логістики, диверсифікацію ринків збуту, державну підтримку експорту та екологічну трансформацію галузі. Сукупна реалізація запропонованих рекомендацій забезпечить довгострокове зміцнення конкурентних позицій української металургії на світовому ринку та її інтеграцію у сучасні глобальні ланцюги доданої вартості.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження ми виконали завдання, визначені у бакалаврській кваліфікаційній роботі, та дійшли певних висновків, які полягають у наступному:

1. Встановлено, що металургійна галузь України залишається стратегічно важливою складовою національної економіки, яка формує значну частку промислового виробництва, експортних надходжень та забезпечує інтеграцію України у світові ринки товарів. Водночас її функціонування в сучасних умовах характеризується глибокими структурними дисбалансами, спричиненими воєнно-економічними факторами, руйнуванням частини виробничої бази, ускладненням логістичних маршрутів та зміною географії зовнішньої торгівлі.

2. Проведене дослідження дозволило встановити, що металургійна галузь України є одним із стратегічно важливих секторів національної економіки та посідає вагомe місце у системі зовнішньої торгівлі завдяки високій експортній орієнтації, інтегрованості у світові виробничо-збутові ланцюги та значному внеску у формування валютних надходжень держави. Аналіз історичних етапів розвитку засвідчив циклічний характер функціонування галузі та її залежність від зовнішніх політичних, економічних і воєнних чинників. Водночас сучасний етап характеризується суттєвим скороченням виробничого потенціалу внаслідок повномасштабної війни, втратою частини підприємств, порушенням логістичних маршрутів та зниженням експортних можливостей. Встановлено, що функціонування металургії у зовнішній торгівлі визначається високою чутливістю до змін світової кон'юнктури, значною сировинною спрямованістю експорту та залежністю від транспортної інфраструктури. За таких умов подальший розвиток галузі потребує структурної модернізації, нарощування виробництва продукції з високою доданою вартістю, диверсифікації ринків збуту та підвищення конкурентоспроможності українських металургійних підприємств на світовому ринку.

3. Аналіз теоретичних положень дозволив уточнити сутність експортного потенціалу як інтегрованої економічної категорії, що відображає здатність галузі

або національної економіки виробляти конкурентоспроможну продукцію та ефективно реалізовувати її на зовнішніх ринках. Встановлено, що формування експортного потенціалу є багатофакторним процесом, який залежить від рівня технологічного розвитку, інноваційної активності підприємств, ресурсної забезпеченості, інвестиційної привабливості, стану інфраструктури, а також ефективності державної економічної політики. Особливу роль у сучасних умовах відіграють також екологічні фактори та відповідність продукції міжнародним стандартам сталого розвитку.

4. У процесі аналізу функціонування металургійної галузі України встановлено, що вона зазнала суттєвого скорочення виробничого потенціалу внаслідок втрати частини підприємств, зниження завантаження потужностей та порушення традиційних логістичних ланцюгів. Визначено: 1) значною мірою трансформувалася структура експорту, яка характеризується високою залежністю від обмеженої кількості зовнішніх ринків, насамперед країн Європейського Союзу; 2) водночас спостерігаються ознаки часткового відновлення виробництва, що зумовлено адаптацією підприємств до нових умов, переорієнтацією логістики та використанням альтернативних каналів збуту.

5. Доведено, що металургійна галузь України у 2026 р. функціонує в умовах глибоких трансформаційних та кризових процесів, зумовлених наслідками повномасштабної війни, втратою частини виробничих потужностей, порушенням логістичних ланцюгів, дефіцитом сировинних ресурсів, високою енергомісткістю виробництва, зношеністю основних фондів та недостатнім рівнем інвестиційної активності. Визначено, що водночас суттєвий вплив на розвиток галузі справляють зовнішньоекономічні чинники, зокрема скорочення експорту, посилення залежності від ринку ЄС, запровадження механізму СВМ та зростання конкуренції з боку імпортової металопродукції на внутрішньому ринку. Тому сукупність зазначених викликів призводить до зниження конкурентоспроможності українських металургійних підприємств і скорочення економічного внеску галузі у національну економіку, що обумовлює необхідність реалізації комплексних заходів щодо модернізації виробництва, диверсифікації

ринків збуту, посилення державної підтримки та адаптації підприємств до нових глобальних економічних і екологічних вимог.

6. Оцінка конкурентоспроможності української металургійної продукції на світовому ринку засвідчила наявність як сильних, так і слабких сторін. До позитивних факторів належать відносно висока ресурсна база, наявність виробничих компетенцій та історично сформована експортна орієнтація галузі. Водночас ключовими обмеженнями виступають високий рівень енергомісткості виробництва, застарілі технологічні процеси, значні логістичні витрати та зростаючий вплив екологічних регуляторних механізмів, зокрема впровадження СВМ у країнах ЄС.

7. У межах дослідження обґрунтовано, що перспективи розвитку експортного потенціалу металургійної галузі України безпосередньо пов'язані з її структурною трансформацією та переходом до інноваційно-орієнтованої та екологічно сталих моделей виробництва. Доведено, що особливого значення набувають процеси технологічної модернізації, зокрема впровадження електросталеплавильного виробництва (EAF) та технологій прямого відновлення заліза (H-DRI), які дозволяють знизити вуглецеву інтенсивність продукції та забезпечити відповідність європейським стандартам.

8. Запропоновано стратегічні напрями розвитку металургійної галузі України, які включають диверсифікацію товарної та географічної структури експорту, підвищення частки продукції з високою доданою вартістю, розвиток внутрішнього ринку металопродукції та активізацію інвестиційних процесів. Важливою складовою є також формування ефективної державної політики підтримки експорту, яка має передбачати фінансові інструменти стимулювання, експортне страхування, розвиток логістичної інфраструктури та підтримку інноваційних проєктів.

9. Розроблено практичні рекомендації щодо підвищення ефективності експорту металургійної продукції, які спрямовано на комплексне вирішення наявних проблем галузі. Вони охоплюють технологічну модернізацію виробництва, оптимізацію витрат, розширення ринків збуту, підвищення

екологічної відповідності продукції та посилення інституційної підтримки експортерів. Реалізація зазначених заходів дозволить не лише підвищити конкурентоспроможність української металургії на світових ринках, але й забезпечити її довгострокову стійкість в умовах глобальних економічних трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агапова В. Що лишилось від української металургії. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/03/29/698540/> (дата звернення: 28.04.2026).
2. Амоша О.І., Залознова Ю.С. Металургійний комплекс України в умовах воєнної економіки. *Вісник економічної науки України*. 2023. №1. С. 161–183.
3. Амоша О.І., Нікіфорова В.А. Розвиток металургійної смарт-промисловості в Україні: передумови, проблеми, особливості, наслідки. Науково-аналітична доповідь; НАН України, Ін-т економіки пром-сті: електр. вид. 2019. С. 67. ISBN 978-966-02-9053-2.
4. Бабенко М. (2023). Без «Азовсталі». Як металургія України втрачає потужності під час війни. URL: <https://focus.ua/uk/economics/547509-ne-tolko-azovstal-skolko-metallurgicheskikh-zavodov-poteryala-ukraina-vovremya-voyny> (дата звернення: 28.04.2026).
5. Буркинський Б.В., Лайко О.І. Експортний потенціал металургійної галузі України: сучасний стан та перспективи. *Регіональна економіка*. 2022. №3. С. 78–89.
6. Венгер В.В., Романовська Н.І., Чижевська М.Б. Тенденції та вектори розвитку металургійної галузі України. *Агросвіт*. 2022. №4. С. 37–42. DOI: 10.32702/2306-6792.2022.4.37.
7. Гальчинський А.С. Конкурентоспроможність металургійної продукції України на світовому ринку. *Економіка України*. 2024. №2. С. 41–55.
8. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля товарами України у 2024 році: статистичний збірник. Київ, 2025. 154 с.
9. Забашта Є.Ю. Розвиток металургійного комплексу в Україні: кризова адаптація та стратегія «зеленої» відбудови. *Економіка та суспільство*. 2025. №80. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6843> (дата звернення: 28.04.2026).
10. Кіндзерський Ю.В. Металургійна галузь України в умовах війни: проблеми та перспективи відновлення. *Економічний вісник Донбасу*. 2023. №2. С. 15–27.

11. Колісніченко В. (2023). Українські металурги в лютому 2023 року збільшили експорт чавуну на 31% м./м. URL: <https://gmk.center/ua/news/ukrainski-metalurgi-v-ljutomu-2023-roku-zbilshili-eksport-chavunu-na31-m-m/> (дата звернення: 28.04.2026).
12. Колосов А.В., Нестеренко Ю.С. Інноваційні технології в металургії та їх вплив на екологічну безпеку. Вісник економічної науки України. 2022. №1(42). С. 65–72.
13. Кравчук Н.М., Матросова І.Д. Тенденції розвитку металургійної промисловості України: глобальна конкурентоспроможність та інноваційний аспект. Приазовський економічний вісник. 2020. №1(18) С. 32–37. DOI: [10.32840/2522-4263/2020-1-6](https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-1-6).
14. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Стратегічні напрями забезпечення екологічної стійкості металургійних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 34. DOI: <https://doi.org/10.30525/2226-3780-2021-X-X-XX>
15. Петренко В.І. Роль «зеленої» відбудови у постконфліктному розвитку промисловості. Київ: Інститут економіки промисловості НАН України, 2024.
16. Кушакова Н.О. Металургійний комплекс України: загальна характеристика та сучасний стан розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. №23. С. 162–166. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/36.pdf (дата звернення: 28.04.2026).
17. Мельник О.В. Тенденції та перспективи розвитку металургійних підприємств України. *Ефективна економіка*. 2017. №8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7629> (дата звернення: 28.04.2026).
18. Національний банк України. Інфляційний звіт. Київ, 2025. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 28.04.2026).
19. Нікіфорова В. Економічний огляд металургійної галузі України. *Економіка промисловості*. 2018. №1 (81). С. 86–114. DOI: doi.org/10.15407/econindustry2018.01.086 (дата звернення: 26.03.2026).
20. Олійник Р.М. Економіка підприємства: металургійний комплекс. Харків: Фоліо, 2020. 410 с.

21. Офіційний вебсайт АрселлорМіттал Кривий Ріг (2023). URL: <https://ukraine.arcelormittal.com/> (дата звернення: 28.04.2026).
22. Офіційний веб-сайт Міністерства економіки України (2023). URL: <https://dzi.gov.ua/presscentre/news/ukrayina-v-grudni-2022-roku-zbilshyla-eksport-chavunu-na-24-4-m-m/> (дата звернення: 28.04.2026).
23. Профспілка металургів і гірників України. Стратегічні гравці бачать інвестиційний потенціал в українській металургії (2023). URL: <http://pmguinfo.dp.ua/ukraina/6404-strategichni-gravtsi-bachat-investitsijnijpotentsial-v-ukrajinskij-metalurgiji> (дата звернення: 28.04.2026).
24. Савченко М.В. Експортний потенціал підприємств гірничо-металургійного комплексу України. *Причорноморські економічні студії*. 2022. № 75. С. 52–59.
25. Савченко В.А., Лисенко І.Г. Стратегії декарбонізації промисловості в умовах євроінтеграції. *Проблеми економіки*. 2023. №3. С. 150–158.
26. Тарасенко І.О. Державна підтримка експорту металургійної продукції України в умовах післявоєнного відновлення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. №10. С. 88–94.
27. Хижняк О.С. Сучасний стан металургійних підприємств України: проблеми і перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2017. №5. С. 762–768. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/170> (дата звернення: 28.04.2026).
28. Швець Ю.О. Інноваційна модернізація металургійної галузі України. *Економіка та держава*. 2023. №9. С. 63–69.
29. Шевченко Л.С., Бєлєвцова К.А. Глобальні виклики та перспективи розвитку металургійного комплексу України. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2019. Вип. 16. С. 98–105.
30. Яценко О.М. Зовнішньоторговельна діяльність металургійних підприємств України в умовах глобальної конкуренції. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2021. №48. С. 101–109.
31. GMK Center. From strength to vulnerability: Ukraine's steel sector in 2025. URL: https://gmk.center/en/infographic/from-strength-to-vulnerability-ukraine-s-steel-sector-in-2025/?utm_source (дата звернення: 28.04.2026).

32. GMK Center. Від опори до вразливості: металургія України у 2025 р. URL: <https://gmk.center/ua/infographic/vid-opori-do-vrazlivosti-metalurgiya-ukraini-u-2025-r/> (дата звернення: 28.04.2026).
33. Global steel cost summary URL: <https://www.woodmac.com/reports/metals-global-steel-cost-summary-15723904> (дата звернення: 05.05.2026).
34. SteelOrbis. Ukraine's total steel exports down 11 percent in 2025. URL: https://www.steelorbis.com/steel-news/latest-news/ukraines-total-steel-exports-down-11-percent-in-2025-1430294.htm?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 07.05.2026).
35. The Page. Головні ризики українських металургів у жовтні 2024 року. Київ: The Page, 2024. URL: <https://thepage.ua/ua/economy/golovni-riziki-ukrayinskih-metalurgiv-u-zhovtni-2024-roku> (дата звернення: 21.05.2026).
36. World Bank. Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment (RDNA3). Washington, DC: World Bank, 2024. (дата звернення: 21.05.2026).
37. World Steel Association. Steel's contribution to a low-carbon future. Brussels: World Steel Association, 2023. URL: <https://www.worldsteel.org/en/publications/reports/low-carbon-future.html> (дата звернення: 01.06.2026).